

رجحان شکل بر محتوا

برداشتی از وضعیت «جامعه‌ی حسابداران رسمی ایران» در مقطع مجمع عمومی سالانه‌ی سال ۱۳۹۲

محمد شلیله

طرح موضوع

موضوع این مقاله‌ی فشرده بررسی حداقلی و مقدماتی روند فعالیت‌های «جامعه‌ی حسابداران رسمی ایران» (از این پس «جامعه») در چند ماه نخست فعالیت شورای پنجم در پیوند با وضعیت «جامعه» تا پیش از آغاز فعالیت این شورا و در مقطع برگزاری مجمع عمومی سالیانه اعضای «جامعه» است، بر اساس یک: مطالعه‌ی متن «گزارش سالانه‌ی شورای عالی برای سال ۱۳۹۲» که تصمیم‌گیری‌های هشت جلسه از نوزده جلسه‌ی دوره‌ی مورد گزارش مربوط به شورای عالی چهارم و یازده جلسه‌ی آن

مربوط به شورای پنجم بوده است، و دو: مرور هیجده صورتجلسه‌ی مربوط به دوره‌ی تصدی شورای پنجم از تاریخ ۲۲ مهر ۱۳۹۲ تا ۲۳ مهر ۱۳۹۳ که به طور نسبی به سیاقی که در هر سه شورا کم‌تر به برنامه‌های توسعه پرداخته اند، چاره‌گیری داشتند؟ (۱) و ارزیابی رویکردهای شورای چهارم جامعه‌ی حسابداران رسمی ایران (۲) به ارزیابی شوراهای پیشین پرداخته بودیم انجام گرفت. انجام این بررسی دو هدف را دنبال می‌کند: یکی ادامه‌ی مستند ساختن روند تحولات «جامعه» که نگارنده از زمان تشکیل «جامعه» تا کنون

به آن پرداخته است؛ و دیگری، عرضه‌ی تصویری از وضعیت کنونی «جامعه» در نخستین سال فعالیت شورای عالی پنجم است و نه ارزیابی و نقد رویکرد و عملکرد شورای عالی پنجم که انجام آن نیازمند بررسی شواهد موجود و در دسترس، و نیازمند سایر بررسی‌ها از جمله برای مثال، مصاحبه با اعضاء و حتی با مسئولان سازمان‌های ذی‌ربط و مدیران مؤسسات اقتصادی استفاده کننده از خدمات اعضای «جامعه» است؛ و البته در پیوند با شرایط و مقتضیات ساختاری تاریخی، اجتماعی و اقتصادی و سیاسی

است که فعالیت‌ها و تحولات «جامعه» در آن جریان دارد. به این دلایل گزارش حاضر تنها به عنوان کوششی است در راستای ثبت واقعیت‌های موجود بر اساس شواهد مستند در دسترس در «جامعه» بدور از مقتضیات و شرایطی که «جامعه» در آن فعالیت می‌کند. با این اوصاف ناگفته پیداست که این گزارش می‌تواند از جهاتی که به آن پرداخته شده مورد قضاوت‌های محدود و مقطعی نیز قرار گیرد.

معنای متن گزارش سالانه به مجمع عمومی

گزارش سالانه‌ی شورای عالی «جامعه» برای سال ۱۳۹۲، مربوط به دوره‌ای که هشت جلسه‌ی شورای عالی و تصمیم‌گیری‌ها در این مدت بوسیله‌ی شورای چهارم و یازده جلسه آن در دوره‌ی فعالیت شورای پنجم است با لحنی رسمی و با محتوایی تکراری با مضمون پای‌بندی به فلسفه‌ی قانونگذار در ماده واحده‌ی «قانون استفاده از خدمات تخصصی و حرفه‌ای حسابداران ذیصلاح به عنوان حسابدار رسمی» آغاز می‌شود. در همین مقدمه کوشش شده است که گرایش شورای عالی پنجم به بازنگری و اصلاح بیشتر آن چیزها که در گذشته پدید آمده است ابراز گردد. این گزارش همچنین مجموعه‌ای از داده‌های متنوعی را در برمی‌گیرد که به طور مستقل یا در پیوند با سایر اطلاعات مضمون گزارش تاب تحلیل منتج به

قضاوت و استنتاج معنی‌دار ندارد؛ مانند:

- «خلاصه وضعیت اعضای جامعه» در برگیرنده‌ی شمار اعضا برحسب طبقه بندی اعضا با عنوان‌های «شاغل شریک»، «شاغل در مؤسسات حسابرسی»، «شاغل انفرادی»، «شاغل در سازمان حسابرسی» و «غیر شاغل».

- «فعالیت کارگروه‌های تخصصی» برحسب واحد ناروشن «مورد»، که روشنگر محتوا، ماهیت و اندازه‌ی معنی‌دار این فعالیت‌ها نیست. این که برای مثال کارگروه مفروض در سال ۱۳۹۰، ۳۰ «مورد» فعالیت داشته که در سال ۱۳۹۲ به ۱۵ مورد رسیده است در برگیرنده‌ی هیچ گونه داده‌ی معنی‌دار و آگاهی نیست. حتی همراه کردن فهرستی از اهم موارد مطرح‌شده در هر یک از کارگروه‌ها آگاهی بیش‌تری، بیش از آن‌چه که داده‌های ختسای جدول «فعالیت کارگروه‌های تخصصی» ارائه کرده به دست نمی‌دهد. ضمن اینکه فهرست‌های موصوف جملگی از انجام امور اجرایی صرف یا اقدامات واکنشی به مسائلی که در جریان عادی امور پیش می‌آید حکایت می‌کند. به بیان دیگر به تقریب اغلب اهم موارد برشمرده در گزارش، نشانه‌ایی از اقدامات مرتبط با طراحی و برنامه‌ریزی برای توسعه‌ی «جامعه» را در بر ندارد؛ به عنوان نمونه فعالیت‌هایی مانند «تدوین دستور عمل در خصوص روش تعیین حق‌الزحمه‌ی خدمات حرفه‌ای»،

«بررسی و اظهارنظر در مورد مازاد تجدید ارزیابی دارایی‌ها»، «بررسی شکایت شرکت‌ها از مؤسسات حسابرسی عضو»، «بررسی و اظهارنظر در خصوص سؤالات طرح شده از سوی مؤسسات و شرکت‌ها»، «شکایت شرکا از یکدیگر در ارتباط با عدم پای‌بندی به آیین رفتار حرفه‌ای»، و «بررسی ابعاد و محتوای ارائه‌ی خواسته‌ها، انتظارات، پیشنهادات و ظرفیت‌های جامعه‌ی حسابداران رسمی ایران به رییس جمهور منتخب»، و برخی دیگر تصمیم‌گیری‌ها در مورد اقدامات جاری. گفتنی است ۱۹ مورد از ۲۴ مورد اهم موارد مطرح شده در کارگروه‌ها (هشتاد درصد) در گزارش مورد بحث به عنوان موضوع‌های مورد بررسی عنوان شده است که نشانه‌ای از به نتیجه رسیدن این بررسی‌های پیش روی نیست. «اهم تصمیمات شورای عالی» به عنوان بخشی از گزارش سالانه‌ی شورای عالی «جامعه» نیز تنها انجام برخی تصمیم‌گیری‌ها در مورد سامان‌دهی امور جاری، اقدامات اجرایی صرف (در مجموع ۱۴ مورد از ۲۱ مورد) و انجام برخی بررسی مقدماتی را بازتاب می‌دهد. گزارش مجمع با پیشنهادها می‌یابد؛ پیشنهادهایی که بیش‌تر از سنخ توصیه و نصیحت‌اند؛ مثل توصیه به «مشارکت هر چه بیشتر اعضا...»، «کاهش فاصله‌ی انتظارات با ذی‌نفعان...»، «پای‌بندی کامل به آیین‌نامه‌ی رفتار حرفه‌ای و...» و توصیه‌هایی که نیازمند تعبیه‌ی

جمع‌بندی صورتجلسه‌های شورای عالی پنجم

چنان‌که گفته شد مرور صورتجلسه‌های دوره‌ی تصدی شورای عالی پنجم رابره‌مان سیاقی که پیش از این در مورد چهار شورای پیشین انجام گرفته پیش برده‌ایم (۵) که نتیجه‌ی آن در جدول یک و دو به نمایش در آمده است.

چنان‌که در جدول یک می‌توان دید بررسی‌ها و تصمیم‌گیری‌های شورای پنجم در نخستین سال فعالیت آن در مقایسه با شوراهای قبلی به‌طور نسبی تمرکز بیشتری بر امور جاری داشته، کمتر واکنشی به معنی اینکه منشاء طرح آنها بیرون از شورای «جامعه» بوده باشد، بوده، و به‌طور نسبی در شورای پنجم نیز فراوانی موضوع‌هایی که منشاء طرح آنها اعضای شورا یا خود شورا بوده است مشابه شوراهای پیشین بوده است.

یا ناکارایی روش‌های ارزیابی روند تغییرات و توسعه «جامعه» در درون آن باشد؛ مسئله‌ای که ناصر محامی عضو هیأت مدیره‌ی «جامعه» در خلال بحث و گفتگوهای مجمع مورد گزارش به آن اشاره کرده‌اند. آقای محامی گفته‌اند: «امروز ما در "جامعه" نه سازمان درست و حسابی داریم که به آن اتکا کنیم و نه امکانات سازمانی پیشرفته... و نه کادر متخصص...» (۳). در همین راستا در انتهای بند دوم صورتجلسه‌ی شماره هفده‌ی شورای عالی مورخ ۱۳۹۳/۸/۱۲ آمده است: «در تدوین برنامه‌ها و تهیه‌ی گزارشات شاخص‌های کمی مناسب تدوین که قابلیت اندازه‌گیری داشته باشند» (۴).

گزارش موصوف با داده‌های مربوط به برگزاری دوره‌های آموزشی کوتاه‌مدت در مرکز آموزش و تحقیقات «جامعه» همراه شده است.

سازوکارهایی است که اتفاقاً تعبیه‌ی آن‌ها کار اصلی اعضای شوراهاست. این گزارش که قبل از برگزاری مجمع در اختیار اعضا قرار می‌گیرد به دلیل ناکارایی اطلاعات و داده‌های مضمون آن خود می‌تواند یکی از دلایل حضور ناکافی اعضاء در جلسه‌ی مجمع سالانه (۱۲۹ عضو از ۲۰۸۹ عضو در تاریخ برگزاری مجمع) باشد؛ اگر چه فرض است که اعضای نهادهای مدنی مسئولیت مشخصی در قبال هرگونه ناکارایی نهاد مربوط نشان دهند.

«اهم برنامه‌های در جریان» نیز به عنوان بخش دیگری از گزارش شورای عالی به مجمع گرایش صرف اجرایی به اداره‌ی «جامعه» را بازتاب می‌دهد. پرداختن به موضوع‌های هم‌راستا با «سند چشم‌انداز» نیز با توجه به این که «سند چشم‌انداز»، صرف‌نظر از کارایی داشتن یا نداشتن آن، نقش مؤثری در امور جامعه ندارد، از این نقص گزارشگری مستثنی نیست. از داده‌ها و اطلاعات مالی فراهم‌آمده در سیستم حسابداری «جامعه» در قالب گزارش‌های مالی که بگذریم، داده‌های مضمون گزارش مانند افزایش «درآمد اعضا»، «ساعات مصرفی و توزیع درآمد مؤسسات» نیز به تنهایی در غیاب داده‌ها یا متغیرهای تعریف شده‌ی تبیین شرایطی که به تغییر در این مقادیر انجامیده و تحلیل و تفسیر آنها را امکان‌ناپذیر سازد راه به استنتاج معنی دار نمی‌برد؛ واقعیتی که می‌تواند نشانه‌ی نبود

جدول یک: توزیع فراوانی موضوع‌های مورد بررسی و تصمیم‌گیری چهار شورای عالی گذشته در مقایسه با دوره‌ی مورد گزارش در شورای پنجم، برحسب منشأ* آن‌ها

شوراها		جاری		واکنشی		مطرح شده توسط خود شوراها	
		فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
شورای اول		۱۵۱	۴۰	۱۴۰	۳۷	۹۰	۲۴
شورای دوم		۱۴۵	۴۳	۸۷	۲۶	۱۰۳	۳۱
شورای سوم		۱۱۱	۵۵	۵۸	۲۹	۳۳	۱۶
شورای چهارم		۹۴	۳۷	۷۷	۳۰	۸۳	۳۲
دوره‌ی مورد گزارش در شورای پنجم		۵۷	۵۴	۲۰	۱۹	۲۹	۲۷

جدول دو: توزیع فراوانی موضوع‌های مورد بررسی و تصمیم‌گیری چهار شورای عالی گذشته در مقایسه با دوره‌ی مورد گزارش در شورای پنجم، برحسب ماهیت* آن‌ها

شوراها		اجرایی		ساماندهی		توسعه	
		فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
شورای اول		۱۷۶	۴۶	۱۷۳	۴۵	۳۲	۸
شورای دوم		۲۳۶	۷۰	۶۷	۲۰	۳۲	۱۰
شورای سوم		۱۵۲	۷۵	۳۱	۱۵	۱۹	۹
شورای چهارم		۱۴۲	۵۶	۱۰۰	۴۰	۱۲	۵
دوره‌ی مورد گزارش در شورای پنجم		۴۹	۴۷	۴۲	۴۱	۱۵	۱۴

* برای آگاهی از تعریف شاخص‌های بکار گرفته شده در این جدول یک و دو نگاه کنید به منبع پی نوشت ۲.

پی نوشت‌ها

۱. شلیله، محمد، ۱۳۸۹. «هر سه شورا کم‌تر به برنامه‌های توسعه پرداخته‌اند، چاره‌ی دیگری داشتند؟»، فصل‌نامه‌ی حسابدار رسمی، دوره‌ی جدید، شماره‌ی ۱۰.
 ۲. شلیله، محمد، ۱۳۹۱. «ارزیابی رویکردهای شورای چهارم جامعه‌ی حسابداران رسمی ایران؟»، فصل‌نامه‌ی حسابدار رسمی، دوره‌ی جدید، شماره‌ی ۲۰.
 ۳. برگرفته از: خلاصه مذاکرات مجمع عمومی سالیانه (جامعه) مورخ ۱۳۹۳/۷/۲۳ جامعه حسابداران رسمی ایران؛ منتشر شده در سایت رسمی «جامعه» به تاریخ ۲۱ آبان ۱۳۹۳.
 ۴. برگرفته از سایت رسمی «جامعه» به تاریخ ۲۱ آبان ۱۳۹۳.
 ۵. نگاه کنید به منابع یادداشت‌های (۱) و (۲) بالا.
- توجه به محدودیت زمان به‌گونه‌ای برنامه‌ریزی شود که تا پایان سال ۱۳۹۲ برنامه‌ی میان‌مدت سه ساله تنظیم و برنامه‌ی عملیاتی سال ۱۳۹۳ تا ۱۳۹۲/۱۱/۱۰ بازنگری و ارائه شود». اگر چه این مصوبه می‌تواند نشانه‌ایی از توجه شورای پنجم به برنامه‌ریزی توسعه‌ی «جامعه» باشد تا درگیر امور اجرایی بودن؛ اما با احتمال بالا، مناسب‌تر آن است که پیش از هر گونه برنامه‌ریزی «تحلیل وضعیت» «جامعه» از ابعاد گوناگون انجام گیرد. واقعیت این است که به بار سوم کشیدن مجمع عمومی سالانه‌ی اخیر و حضور ۱۲۹ عضو از مجموع ۲۰۸۹ عضو «جامعه» در این مجمع هشداردهنده است؛ واقعیتی که به بیان هیجدهمین صورتجلسه‌ی شورای پنجم (به تاریخ ۱۳۹۳/۷/۲۳) این شورا را به سمت آسیب‌شناسی این رویداد هدایت کرده است.

جدول دو نشان می‌دهد که شورای پنجم در دوره‌ی مورد گزارش به طور نسبی کم‌تر از شوراهای قبل به امور اجرایی پرداخته است، تمرکز این شورا بر امور سامان‌دهی بیشتر بوده و همچنان بر امر توسعه تمرکز بیشتری داشته است. منتها باید توجه داشت اطلاعات مربوط به شورای پنجم در هر دو جدول بالا مربوط است به سال نخست فعالیت این شورا و نه دوره‌ی کامل آن که می‌تواند تغییرات متفاوتی را در پی داشته باشد.

نتیجه‌گیری

هنوز زود است رویکرد شورای پنجم به وظایف این شورا یا ادعاهای اعضای این شورا در زمان اعلام نامزدی را در مقایسه با شوراهای پیشین بررسی کرد، اما شواهد کنونی از جمله مصوبات شورای عالی تا این زمان از گذشت فعالیت شورای پنجم، نشانه‌یی از تغییر در خط مشی‌ها و عملکردهای شورای پنجم در مقایسه با شوراهای

پیش را آشکار نمی‌سازد. به نظر می‌رسد مناسب است رویکردها و عملکردهای «جامعه» در ابعاد گوناگون مورد بررسی و بازنگری و تحلیل کارشناسانه قرار گیرد، که مصوبه‌ی هفتمین جلسه‌ی شورای پنجم (۱۳۹۲/۱۰/۱۸) به همین نیاز عطف دارد که در آن آمده است: «با